

A gazdasági növekedés alakulása Romániában

(1991-1997)*

A közgazdaságtudományban gazdasági növekedésen a nemzetgazdaság pozitív, aszcendens evolúcióját értjük, mely nem zárja ki a konjunkturális ingadozásokat és az időszakos regresszív gazdasági folyamatokat sem.

I. Elméleti megalapozás

A gazdasági növekedést befolyásoló tényezők

Denise Flouzet a következő elsődleges tényezőket veszi figyelembe:

1. gazdasági tényezők: munka, tőke, termelékenység.
2. nem gazdasági tényezők:
 1. társadalmi és jogi tényezők: pl. egységes fizetőeszköz;
 2. politikai tényezők: nemzetállam vagy föderáció, a demokratikus rendszer, politikai-gazdasági egyensúly vagy az egyensúly hiánya;
 3. kulturális tényezők: értékrend, vallási-politikai tanok, világnézet;
 4. tudományos ismeretek;
 5. pszicho-szociális struktúrák: stabilitás, együttműködési hajlam az egyének, illetve csoportok közt.

A gazdasági növekedés típusai

Extenzív gazdasági növekedésről abban az esetben beszélünk, ha a GNP növekedését az elsődleges termelési tényezők kvantitatív gyarapodása idézi elő. Ez a fejlődő országokra jellemző, ahol a kereslet nincs megfelelően kielégítve. Az extenzív növekedés a számbeli, mennyiségi felhalmozáson, illetve a hatalmas beruházási kísérleten alapszik. Következésképpen az elsődleges termelési tényezők és a gazdasági növekedés ezen típusának korlátai azonosak.

Intenzív gazdasági növekedésről akkor beszélünk, ha a gazdasági növekedést a termelési tényezők minőségének javulása idézi elő. Ez a növekedés a fejlett országok sajátja.

A gazdasági növekedés formái és kritikája

A gazdasági növekedés lineárisan vagy exponenciálisan megy végbe.

Lineáris növekedés esetében a társadalmi termék azonos időszakon belül állandóan azonos abszolút értékkel emelkedik, és ezért a növekedési ráta csökken.

Exponenciális növekedésről beszélünk, ha a társadalmi termék azonos időszakon belül mindig ugyanolyan arányban növekszik, és a növekedési ráta állandó marad.

A gazdasági növekedés - egy adott szint elérése után - negatív hatásokkal járhat a társadalomban és a gazdaságban egyaránt. A lehetséges okok között a környezetnek a gazdasági növekedés miatti túlzott megterhelését, a gazdasági növekedés csökkenő határbevételét, illetve a gazdasági növekedés csökkenő határozomát említhetjük meg.

A felmérések nem igazolják maradéktalanul ezt a felfogást. Elegendő ezt két érveléssel alátámasztanunk:

1. A gazdag embereket általában boldogabbnak tartják, mint szegényebb honfitársaikat. Ezért széles társadalmi körök minden probléma ellenére további növekedést kívánnak.
2. A legtöbb ember szükségletei kielégítésének magasabb színvonalára törekszik, és nem hajlandó minden további nélkül lemondani a már elért életszínvonalról.

A nemzeti jövedelem és a társadalmi termék nagyságának értelmezése

A GNP és a társadalmi termék mutatójának kiszámítása négy fő célt szolgál:

1. A nemzeti jövedelem viszonyítási alapot képez: összehasonlíthatjuk egyazon ország több évének vagy különböző országok egyazon évének nemzeti jövedelmét.
2. A társadalmi termék egy ország gazdasági teljesítményének a mérőeszköze: minél nagyobb egy ország társadalmi terméke, annál többet lehet a fogyasztásra költeni, és annál magasabb a lakosság életszínvonala.
3. A gazdaságpolitikai célok számára gyakran nem a társadalmi termék globális összege, hanem ennek szerkezete (összetétele) fontos. A legfontosabb szerkezeti jellemzők: a *bérhányad* (munkajövedelmek/nemzeti jövedelem), melynek emelkedése az alkalmazottak emelkedő jövedelmére utal, amennyiben ezek létszáma állandó marad; a *beruházási hányad* (összes beruházás/bruttó társadalmi termék), melynek nagysága egyenesen arányos a gazdaság növekedésével; a *fogyasztási hányad* (magánfogyasztás/bruttó társadalmi termék) és az *exporthányad* (export/bruttó társadalmi termék), mely egy ország külkereskedelmi kapcsolatainak fejlődését jeleníti meg.
4. A gazdasági növekedés mérőszámával kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy a társadalmi termék rövid távon jó konjunktúraindikátor, az árutermelés és szolgáltatások éves ingadozásait tükrözi vissza (figyelembe kell venni a pénz elértéktelenedését), ugyanakkor hosszú távon a gazdasági növekedésre mutat rá.

A gazdasági növekedés mérése

A *gazdasági potenciál (GP)* a gazdaság termék- és szolgáltatástermelő képességét mutatja meg. Egy ország gazdasági potenciáljának legfontosabb meghatározó tényezőit a foglalkoztatottak száma és a termelékenység képezik. Míg az első tényező a népesség korszerkezetének (keresőképes népesség/össznépesség) és az össznépességnek a hányadaként meghatározható foglalkoztatottsági arány felállítása szempontjából releváns, a második tényező, vagyis az egy foglalkoztatottra jutó termelés meghatározása a reáltőke-befektetés, a szellemi tőke befektetés, valamint a foglalkozási szerkezet viszonyrendszerében lehetséges.

A *Bruttó nemzeti termék (BNT)* a tényleges évi termelés mutatója. Ha a GP nagyobb, mint a BNT, akkor növekedési deficitről beszélünk, ha a GP kisebb, mint a BNT, akkor a kapacitás túlterheléséről van szó, ha a GP egyenlő a BNT-vel, akkor ez a kapacitások kihasználását jelenti.

Mivel a GNP értékét piaci áron adják meg, a termék- és szolgáltatásmennyiség növekedésének megítéléséhez a pénz elértéktelenedését is figyelembe kell venni. Ezt a *fogyasztói árindexszel* mérjük, mely magában foglalja mindazon termékek és szolgáltatások árának változását, amelyeknek az alkalmazotti (munkavállalói) háztartásokban jelentőségük van. Svájcban a következő kilenc szükségleti csoportot jelölték meg: élelmiszerek, italok és dohányáru, ruházat, lakbér, háztartási felszerelés és fenntartás, fűtés és világítás, tisztálkodás és egészségvédelem, képzés és

szórakozás, közlekedés. Minél gyorsabban változnak a fogyasztói szokások és az áruk minősége, annál gyakrabban kell újra meghatározni az indexbe beszámított áruk és szolgáltatások választékát. Ugyanez érvényes az indexbe beszámított egyes árukhoz, szolgáltatásokhoz hozzárendelt súlyokra is.

A fogyasztói árindex elhanyagolja azokat a beruházásokat és árukat, melyeket az állam vesz igénybe. Ezért számítják ki a *bruttó nemzeti termék árindexét*, amely a gazdaság minden ágazatában figyelembe veszi a pénz elértéktelenedését - a nemzeti jövedelem felhasználásával összefüggésben.

A reál BNT éves növekedésének az előző év reál BNT százalékában való kifejezése eredményezi a növekedési ütemet. A növekedési ütem megmutatja, hány százalékkal nő évente a reál BNT, azaz mennyivel több terméket termeltek és szolgáltatást nyújtottak. Ha a növekedési ütem nulla, vagy ha az 1 főre jutó reál nemzeti termék legalább 2 éven keresztül ugyanakkora marad, akkor nulla növekedésről beszélünk. Ha az előző évhez képest csökkent a BNT, akkor negatív növekedésről van szó.

A növekedési ütem kifejezőereje és problémái

A magas növekedési ütem a nagy termelésnövekedés kifejezője. Ezért mondják azt, hogy a magas növekedési ütemű gazdaságoknak nagyobb a tényleges áru- és szolgáltatásmennyiség növekedése, mint az alacsonyabb növekedési üteműeknek. Így a jómód növekedésének is nagyobbak kell lennie ezekben a gazdaságokban. Mindkét megállapítás csak feltételeken helyes mivel a növekedési ütem százalékos értéket jelent, az alapnak is szerepe van. Egy ugyanolyan nagyságú termelésnövekedés egy kisebb nemzeti termékkel rendelkező országban nagyobb növekedési ütemet ad, mint egy nagyobb nemzeti termékkel rendelkező országban. Ebből következik, hogy növekvő nemzeti terméknel a növekedési ütem csökkenő tendenciát mutat. Ugyanakkor a jómód növekedése nem csak a termelés globális növekedésétől függ, hanem a népesség számától és növekedésétől is. Ezért a különböző országok jómódja növekedésének összehasonlítását inkább az 1 főre jutó növekedési ütem alapján végezzük.

Gazdasági növekedési modellek

1. *Kognitív modellek*: a tudományos kutatás eszközei, a gazdasági növekedést befolyásoló tényezők közötti funkcionális és okozati kölcsönhatásokat tárják fel.

2. *A gyakorlatban alkalmazott modellek*: makrogazdasági modellek, tárgyuk a nemzetgazdaság. Ebben az esetben makroökonómiai mutatószámokat magukban foglaló, dinamikus modellekről beszélünk.

Ezen modellek egyike a Keynes által kidolgozott, több gazdasági szektorra alkalmazott modell, mely a következő azonosságokra épül:

$Y = C + I$, $S = I$ az egyensúly feltétele, ahol

Y: a nemzeti jövedelem;

C: a fogyasztás;

I: a beruházás;

S: a megtakarítás üteme.

Ha az egyensúly megbomlik, az államnak kell beavatkoznia a köz- és magánberuházások ösztönzése által. Ezt a modellt R. F. Harrod fejlesztette tovább. Szerinte háromféle gazdasági növekedés létezik:

a) A növekedés *garantált* üteme:

$G_w = S / C_r = D Y / C_r$, ahol

C_r : az elvárt hozamráta.

b) A növekedés *természetes* üteme, melyet a gazdasági tevékenység alapfeltételei határoznak meg. Ezek: az összlakosság növekedése, a munkaképes lakosság dinamikája, a műszaki haladás fejlődése, a munkatermelékenység.

$$G_n = S / C_r \text{ vagy } G_n = S / C_r$$

c) A tulajdonképpeni növekedési ütem:

$$G = S / C = D Y / Y, \text{ ahol } C = I / D Y \text{ a t\u0151ke egy\u00fctthat\u00f3ja.}$$

Az egyens\u00faly felt\u00e9tele: $G = G_w = G_n$.

Ha $G > G_w$, akkor a gazdas\u00e1got a boom-\u00e1llapot jellemzi. Ha $G < G_w$, akkor t\u00f6bbnyire recesszi\u00f3n megy \u00e1t a gazdas\u00e1g.

Ez a modell t\u00fal kevés v\u00e1ltoz\u00f3t használ, \u00e9ppen ez\u00e9rt korl\u00e1tozott az alkalmaz\u00e1si ter\u00fclete is.

James Tobin gazdas\u00e1gi n\u00f6veked\u00e9s-modellje

Fisher \u00e9s Keynes \u00e9les hat\u00e1rvonalat h\u00faztak a j\u00f6vedelem felhasznál\u00e1st \u00e9s a vagy\u00f3nfelhasznál\u00e1st \u00e9rint\u0151 d\u00f3nt\u00e9sek k\u00f6z\u00e9. Az els\u0151 csoportba tartoz\u00f3 d\u00f3nt\u00e9sek meghat\u00e1rozz\u00e1k, hogy az emberek mennyit fognak inkább megtakarítani, mint elfogyasztani, \u00e9s milyen nagys\u00e1g\u00fa vagy\u00f3n ker\u00fcl \u00fabj\u00f3l felhalmoz\u00e1sra. A m\u00e1sodik t\u00edpus\u00fa d\u00f3nt\u00e9sek megszabj\u00e1k, hogy a megtakarít\u00f3k miben tartj\u00e1k megtakarításaikat, a r\u00e9gieket \u00e9s az \u00fabjakat egyar\u00e1nt.

A legtöbb gazdas\u00e1gi n\u00f6veked\u00e9si modell nem monet\u00e1ris. Nem adnak helyet a m\u00e1sodik csoportba tartoz\u00f3 szignifik\u00e1ns d\u00f3nt\u00e9seknek, vagyis a vagy\u00f3nkompoz\u00edci\u00f3 kiv\u00e1laszt\u00e1s\u00e1nak. Egyetlen eszk\u00f3zt engednek meg csup\u00e1n, az \u00fabratermelhet\u0151 t\u00f3k\u00e9t.

Amennyiben a n\u00f6veked\u00e9s \u00e9s t\u00f3kefelhalmoz\u00e1s nem monet\u00e1ris modelljeiben megtakarítás megy v\u00e9gbe, sz\u00fabks\u00e9gszer\u00faben r\u00e9alberuh\u00e1z\u00e1sok form\u00e1j\u00e1t \u00fablti. \u00E9s amennyiben a beruh\u00e1z\u00e1sok gyorsabban b\u00fabv\u00fabtik a t\u00f3ke\u00e1llom\u00e1nyt, mint ahogy a t\u00f3bbi termel\u00e9si t\u00e9nyez\u0151 hat\u00e9kony k\u00fabn\u00e1lata n\u00f3, semmi akad\u00e1lya nincs annak, hogy a t\u00f3keberuh\u00e1z\u00e1sok hozama a null\u00e1ra vagy az al\u00fab cs\u00fabkkenjen. K\u00fabvetkez\u00e9sk\u00e9ppen az emberek cs\u00fabkken\u00e9tik megtakarításaikat, s\u00fabt m\u00e9g megl\u00e9v\u0151 t\u00f3k\u00e9j\u00fabket is elfogyasztj\u00e1k.

Hogyan hat\u00e1rozza meg a megtakar\u00e1t\u00e1si magatart\u00e1s a t\u00f3keintenzit\u00e1st \u00e9s a kamatl\u00e1bat?

k : t\u00f3keintenzit\u00e1s

HH' : a sz\u00fabks\u00e9ges minim\u00e1lis hozamr\u00e1ta

AA' : a t\u00f3ke \u00e1tlagos \u00e9vi term\u00e9ke (v)

MM' : a t\u00f3ke hat\u00e1rterm\u00e9ke

Az AA' \u00e1ltal megjel\u00fabolt \u00e1tlagterm\u00e9ket (y) \u00e9s a t\u00f3ke hat\u00e1rterm\u00e9k\u00e9t az \u00e9rt\u00e9kcs\u00fabkken\u00e9ssel nett\u00f3s\u00fabított termel\u00e9sre vonatkoztatjuk. MM' megfelel\u0151en intenz\u00fabv t\u00f3kehaszn\u00e1lat mellett null\u00e1v\u00e1 vagy negat\u00fabvv\u00e1 v\u00e1lhat.

$S1S1'$: a megtakar\u00e1t\u00e1si magatart\u00e1s, jelzi, hogy milyen \u00fabtemben b\u00fabv\u00fabl a t\u00f3ke\u00e1llom\u00e1ny. Ez az \u00fabtem a t\u00f3ke\u00e1llom\u00e1ny garant\u00e1lt n\u00f6veked\u00e9si \u00fabteme.

A n\u00f6veked\u00e9s term\u00e9szetes \u00fabteme (n) a munkaer\u0151 term\u00e9szetes n\u00f6veked\u00e9s\u00e9t\u00fabl \u00e9s a munkaterjeszt\u0151 m\u00fabszaki fejl\u00fabd\u00e9s \u00fabtem\u00e9t\u00fabl f\u00fabgg. Egy n nagys\u00e1g\u00fa n\u00f6veked\u00e9si \u00fabtem \u00e9ppen \u00e1lland\u00f3 szinten tartja a t\u00f3keintenzit\u00e1st.

Ha a garant\u00e1lt n\u00f6veked\u00e9si \u00fabtem meghaladja a term\u00e9szetes n\u00f6veked\u00e9si \u00fabtemet, akkor t\u00f3kekim\u00e9ly\u00fabl\u00e9s megy v\u00e9gbe. Ha a t\u00f3ke lassabban n\u00f3, mint a munka, akkor k cs\u00fabkken\u00e9ni fog.

$k1$: egyens\u00fablyi t\u00f3keintenzit\u00e1s

$M1$: a megfelel\u0151 stacion\u00e1rius hat\u00e1rterm\u00e9k

$S2S2'$: megtakar\u00e1t\u00e1si magatart\u00e1s

A tőke hozama a hosszú távú egyensúly állapotában a termelékenység és a takarékoság, vagyis a technika és az időpreferencia kölcsönhatásának az eredménye.

k (M): az a maximális tőkeintenzitás, amelyet a beruházók még elfogadnak.

A tőke minimális hozamrátája (a szükséges profitráta) nem létezhet légtüres térben. Tükröznie kell a megtakarítás elhelyezéséért a más csatornák által támasztott versenyt.

Egy kisméretű, nyitott gazdaság számára az ellenőrző kompetitív ráta lehet a *külföldi beruházásokon elérhető hozam*. Zárt gazdaságban (nemzetgazdaság, világ gazdaság) kétségkívül fontos alternatív értékörzők a monetáris eszközök. Ezeknek a hozama az, ami korlátot szab a reáltőke hozamának elfogadható szintjére és a tőkeintenzitás elfogadható fokára. Éppen ezért szükséges a gazdasági növekedési modellbe explicit módon bevinni a monetáris eszközöket is. Erre a legegyszerűbb mód: feltételezzük, hogy egyetlen monetáris eszköz létezik a következő tulajdonságokkal:

1. Kizárólag a központi kormány hozza forgalomba, és nem áru vagy adósság.
2. A gazdaság fizetési és forgalmi eszköze, egyben értékörző.
3. Saját hozama a kormány által önkényesen rögzített (lehet nulla is).

Feltételezzük, hogy a pénz értéke áruban kifejezve rögzített. A vagyon két összetevőből áll: reális javak és bizalmon alapuló "papír" javakból, amit a kormány állít elő a semmiből.

Vagyonkompozíció egyensúly

A közösség igényei kielégítettek, ha a vagyonmegosztásban a következő szempontokat érvényesíti:

1. annyi tőkét tart, amennyi a rendelkezésre álló tőkeállomány: K ;
2. annyi készpénzt tart, amennyi a rendelkezésre álló reálpénz-kínálat: M/P .

A vagyonkompozíció egyensúly az árstabilitás szükséges és elégsége feltétele.

$M/P = L(K, r, Y)$, ahol

P : az ár;

M : a pénz;

K : a tőke;

r : piaci kamatláb;

L : munkaerő.

Ha a két eszköz hozama eltér egymástól, akkor a vagyontulajdonosok teljes vagyonukat a magasabb hozamú eszközben kívánják tartani. Következésképpen az intézményesen meghatározott pénz kamatláb egybeesik a minimális profitrátaival.

A kormányzat hatékonyan kezelheti a beruházás-megtakarítás között fennálló csapdát (a beruházók nem vállalkoznak újabb beruházásra, amíg nem várhatnak el ezektől egy minimális hozamrátát; a megtakarítók nem adják fel megtakarítási szándékukat, ha a tőke hozama ez alá a minimum alá csökken). Egyrészt csökkenti a pénz hozamát oly módon, hogy negatív kamatlábat idézzen elő a pénzen. Másrészt a közösség többlettakarékosságát megnövekedett pénztartásba kormányozhatja. Ha minden megtakarítás szükségképpen tőkeformát ölt, akkor ez a Harrod-csapdához vezet. De, ha csak a megtakarítások egy része konvertálódik tőkefelhalmozássá (a tőke növekedése S_3S_3' -re csökkenthető), akkor minden rendben lesz. Az egyensúlyi tőkeintenzitás k_H lesz. Ez az állapot akkor érhető el, amikor a kormányzat annyi új pénzt biztosít, amennyi az S_1S_1' és az S_3S_3' megtakarítási színvonal közötti különbség kielégítéséhez szükséges.

Ezt csak akkor érheti el, ha állandóan olyan deficitet költségvetést produkál, amelyet új pénz kibocsátásával finanszíroz. Ennek a deficitnek meghatározott mértékűnek kell lennie.

y_H : az a jövedelmi szint, amely megfelel a szükséges egyensúlyi tőkeintenzitásnak, k_H -nak.

g : a kormányzat áru- és szolgáltatás vásárlásai/termelés (jövedelem).

$y_H^*(1-g)$: a magánfelhasználásra hozzáférhető termelés nagysága, amely - ha a költségvetés kiegyensúlyozott - egyben a lakosság rendelkezésre álló jövedelme.

$S(H)$: a magán megtakarítás nagysága, ha a költségvetés kiegyensúlyozott.

(Ez túl sok, mivel r (garantált) $>$ r (természetes))

n : a növekedés természetes rátája, vagyis a helyes beruházás-tőke arány.

d_H : költségvetési deficit.

A kormányzat megnöveli a rendelkezésre álló jövedelmet $y_H^*(1-g)+d_H$ -ra, mely felemeli a megtakarítást S_H -re. De ebből d_H az államadósság és n az új fizikai javakban való beruházás.

$$S = s*(y*(1-g)+d) = d+n$$

$d / y = (s*(1-g)-n / y) / (1-s)$, ami a szükséges deficit a jövedelem arányában.

Egy realisabb feltételezés, hogy a közösség a megfelelő hozamoktól függő arányban fogja tartani a két eszközt. A hozamkülönbségeknek egész tartománya létezik, amelyeknél mindkét eszközből pozitív előjelű mennyiséget hajlandó a közösség tartani. De minél nagyobb a pénz kínálata a tőkéjéhez képest, annál nagyobbak kell lennie a pénz hozamának a tőke hozamához képest. A pénz kereslete függ a jövedelemtől is. Minél nagyobb a termelés, annál több pénzt és kevesebb tőkét fognak keresni, minden egyebet változatlanok feltételezve (például eszközhozamok, teljes vagyont).

A vagyontkompozícióval kapcsolatos magatartás egyik következménye, hogy a tőkekimélyülés a termelésben szükségessé teszi a monetáris eszközök kimélyülését a vagyontkompozícióban. Ha a megtakarítás olyan nagy, hogy a tőkeintenzitás nő, akkor a tőke hozama csökkenni fog. Adott pénzhozam mellett az egységnyi tőkére jutó pénzkészletnek nőnie kell. Ha a kormányzat képes egy ilyen növekedést vezérelni, akkor a tőkekimélyülés végbemehet. Ennek a folyamatnak van egy határa: a tőkeintenzitásnak létezik egy egyensúlyi szintje. A monetáris kimélyülés nem tolhatja át a tőkeintenzitást ezen a szinten, mert ebben az esetben a szükséges deficitfinanszírozás túl kevés megtakarítást hagyna a tőkeképződés számára. Egy ilyen egyensúlyban a pénz és a tőke aránya mindaddig állandó a teljes vagyontban, ameddig hozamaik változatlanok maradnak. Hogy ez az arány fennmaradjon, a tőkének és a pénznek ugyanolyan ütemben kell nőnie, azaz, az új megtakarításokat ugyanolyan arányban kell megosztani közöttük, mint a régiakat.

$m(k, r)$: egységnyi tőkére jutó szükséges pénzmennyiség (állandó)

w : a tőkeállomány növekedésének üteme

k : tőkeintenzitás

r : a pénz hozama

d : egységnyi tőkére jutó deficit

$$d = m(k, r) * w$$

$$S = s * (y * (1-g) + d) = d + w$$

$$w(k, r) = (s \cdot y(k) \cdot (1-g)) / (1 + (1-s) \cdot m(k, r))$$

- egyensúlyi helyzetben $w = n$.

A pénz javakban kifejezett értéke változik. Ez két lényeges következménnyel jár:

- a vagyon monetáris komponensének reálértéke nincs a kormány közvetlen ellenőrzése alatt, hanem függ az árszínvonalától is;
- a pénz reálhozama nem csak saját hozamától függ, hanem reálértékének változásától is.

A tőkeintenzitás egyensúlyi szintjének fenntartása sajátos költségvetési politikát igényel, amely megfelelő mértékű deficitese költségeken keresztül fenntartja a pénzállomány és a tőkeállomány közötti helyes arányt. Tegyük fel, hogy a kormány kiegyensúlyozott költségvetési politikát folytat, és a nominális pénzállomány változatlan marad. A pénz reálkészletének ugyanolyan gyorsan kell nőnie, mint a tőkeállománynak, azaz n szerint. Ez csak akkor lehetséges, ha az árszínvonal n ütemben csökken. Ha ez így van, akkor a pénz reálhozama $r + n$. Következésképpen a pénz iránti kereslet nagyobb lesz, mint amikor azt várják, hogy az árszínvonal a jövőben stabil marad.

Mi történik akkor, ha a közösség kimozdul a vagyonmérleg-egyensúlyból a műszaki fejlődés, a munkaerő bővülés, a megtakarítási magatartás, a hozamokra vonatkozó várakozások vagy a vagyonkompozícióval kapcsolatos preferenciák valamilyen szabálytalansága miatt? Ha az egy olyan sokkot eredményez, melynek hatására a közönség úgy érzi, hogy túl sok tőkéje és túl kevés pénze van, akkor az árak gyorsabban esnek, vagy lassabban nőnek, mint előzőleg. Ellenkező esetben megpróbál pénzzel tőkét vásárolni, és ez gyorsítja az árnövekedést vagy visszatartja a csökkenést.

Két, egymással konfliktusban álló hatást kell megemlítenünk:

A *Pigou-hatás* stabilizáló. Egy deflációs sokk esetében a felgyorsult árcsökkenés megnöveli a létező pénzkészlet reálértékét, segít helyreállítani a vagyonkompozíció egyensúlyát, és a teljes vagyon megnövelése révén visszatartja a megtakarításokat a tőkeképződésbe való áramlástól.

A *Wicksell-hatás* destabilizáló. A felgyorsult árcsökkenés vonzóbb pénzhozamot ígér, és ezzel ösztönzi a vagyonkompozíciónak az eredeti sokk által megszabott irányba történő további elmozdulását.

Ha az árváltozások lassan hatnak a várakozásokra (melyek ez esetben rugalmatlanok), akkor a Pigou-hatásnak kell érvényesülnie. Ellenkező esetben a rendszer instabillá válhat. A klasszikus elméletben a kamatlábat és a tőkeintenzitást a termelékenység és a takarékoság, azaz a technika és a megtakarítási hajlandóság kölcsönhatása határozza meg. Ez igaz mind rövid távon, amikor a tőke felhalmozási üteme eltérhet a munkaerő növekedési ütemétől, mind a hosszú távú stacionárius, vagy "mozgó stacionárius" egyensúlyban, amikor a tőkeintenzitás konstans.

Az egyensúlyi kamatlábat és tőkeintenzitási fokot általában éppúgy befolyásolja a monetáris eszközök kínálata és a vagyonkompozícióval kapcsolatos magatartás, mint a technika és a takarékoság.

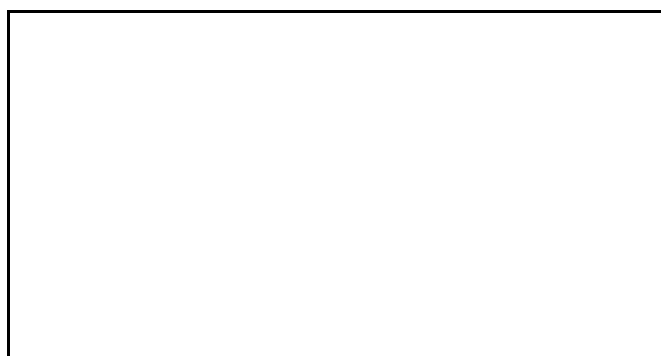
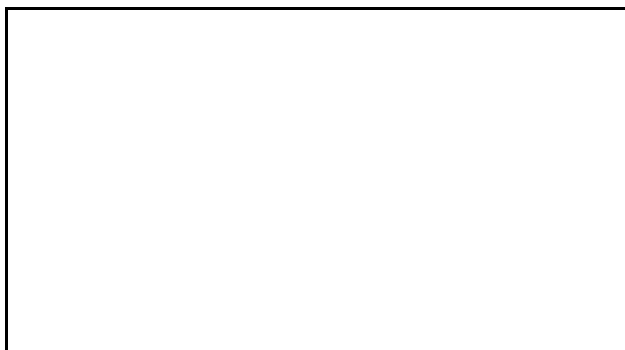
II. Gazdasági növekedés Romániában

A román gazdaság sajátos helyzete három pontban foglalható össze:

1. Ma Romániában a rendszerváltás folyamata zajlik. A viszonylag hosszú átmenet időszakában egy duális gazdaság működik.
2. Összességét tekintve a gazdaság válságos helyzetben van: a magas inflációs ráta, az alacsony növekedési ütem (amely egyes években negatív), az emelkedő munkanélküliség és a csökkenő reálbérek jól mutatják ezt.
3. A gazdaságpolitika működésével kapcsolatban nincs megfelelő elméleti és gyakorlati ismeretünk. Nem állnak rendelkezésünkre statisztikai-ökonometriai vizsgálati eredmények. Nincsenek tapasztalatok arról, hogy a különböző típusú gazdaságpolitikáknak milyen a társadalmi-politikai fogadtatása. Következésképpen a gazdaságpolitikusok sötétben tapogatóznak.

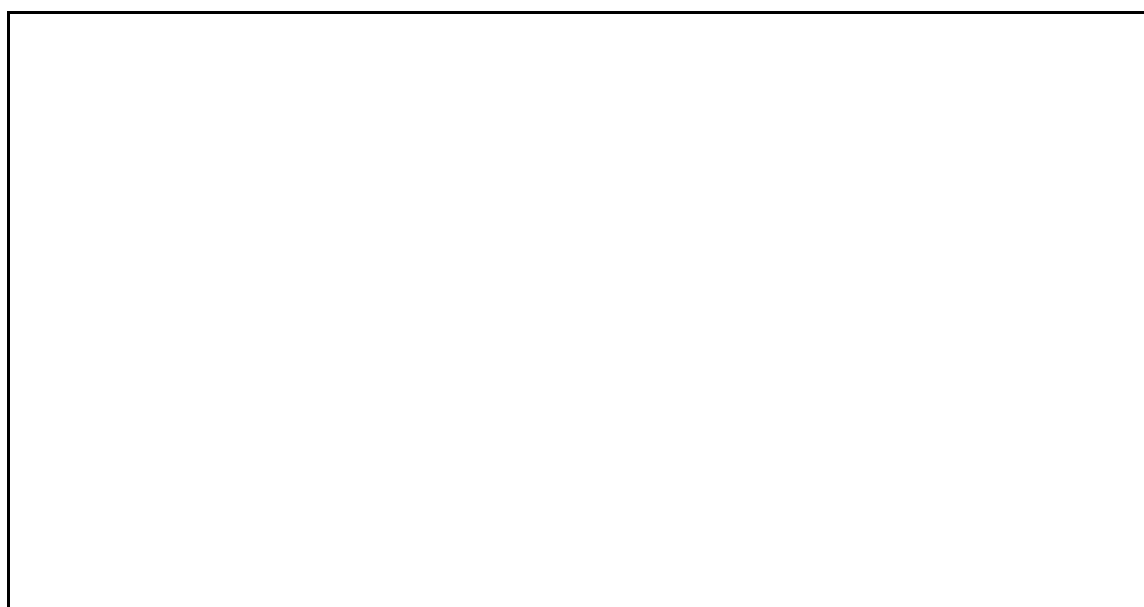
A gazdaságpolitika leggyakoribb célváltozói a makrogazdasági viszonyok legfontosabb mutatószámai a GDP, a munkanélküliség, az infláció, a költségvetés egyensúlya és a külkereskedelmi mérleg, a fizetési mérleg egyensúlya.

Jól ismert a GNP növekedési üteme és a munkanélküliségi ráta közötti összefüggést leíró OKUN törvény: bizonyos mértékű növekedés meghatározott munkanélküliségű rátával párosul (nagyobb növekedés kisebb munkanélküliséget jelent).

A jelenlegi átmeneti időszakban a román gazdaságra nem lehet ilyen stabil összefüggést felállítani. Elképzelhető még az is, hogy a GNP növekedésével párhuzamosan nő a munkanélküliség. Magyarázatképpen szolgálhat, hogy az átmenet időszakában (strukturális átalakulás) nem stabil a termelés munkaigényessége, illetve elsősorban az alacsony termelékenységű munkahelyek szűnnek meg, és helyükben magasabb termelékenységű munkahelyek alakulnak. Persze ennek ellenkezője is előfordulhat, nevezetesen, hogy az élômunka-igényes iparágak (szolgáltatások) törnek előre, és így a termelés munkaigényessége nő.

Kapcsolat mutatható ki a gazdasági növekedés és a külkereskedelmi egyenleg között is. A termelés importigényessége és exportaránya, illetve ezek viszonya dönti el, hogy egy bizonyos növekedés hogyan változtatja meg a külkereskedelmi mérleget. A reláció nem stabil, mert külkereskedelmi viszonyainkban is lényeges átalakulás zajlik.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
GDP (mld. ROL)	2203,9	6029,2	20 035,7	49 773,2	72 135,5	108 390,9	249 750,2
GDP változás (%)	-12,9	-8,8	1,5	3,9	7,1	3,9	-6,6
Munkanélküliségi ráta (%)	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5	6,6	8,8
Kereskedelmi mérleg egyenlege (mil. USD)	-1106	-1421	-1128	-411	-1577	-2471	-1980

A költségvetési deficit gazdasági és politikai tényezői

Az egyensúlyi elmélet

A gazdasági növekedés szabályozható a költségvetésen keresztül, ugyanis egyensúlytalansági állapotban, a recesszió jelei esetén az állam csökkenti az adóterheket, növeli a kiadásait, következésképpen mélyül a költségvetési hiány. A gazdasági élet helyrebillenése esetén a beavatkozás fordított irányú, csökken a hiány.

Az egyensúlyi elmélet szerint a kormány célja az adóteher csökkentése adott költségvetési kiadások mellett. Az adóteher minimalizálása összekapcsolódik az egyenletes adóterhelés elvével, vagyis a kormányzat olyan adókulcsokat határoz meg, amelyek hosszabb időn keresztül fenntarthatók, mert ez okozza a legkisebb megrázkódtatást a gazdasági szereplők számára.

A modern jóléti államokban a gazdasági növekedés ütemének csökkenésével automatikusan nő a kormányzati kiadás, mert nő a munkanélküliségi járadék, a jóléti kiadások, a korai nyugdíjazás és az átképzési programok költségigénye.

A politikai intézmények és a deficit alakulása

Azokban az országokban, ahol nagy számú koalíciós partner vesz részt a kormányzásban, illetve rövid életű a kormánykoalíció hivatalban maradása, ott lényegesen magasabb a deficit és az államadósság. Az időtartam szerepe azért fontos, mert, ha egy kormány tudja, hogy csak rövid életű lesz, akkor nem nagyon törődik a későbbi adósságteherrel, és könnyebben dönt a nagyobb kiadások mellett.

A *Roubini* és *Sacks* által kidolgozott modell függő változója az adósság/GNP arány. Arra keresnek választ, hogy miért nem tudja a koalíciós kormányzat felszámolni a költségvetési deficitet. Ebben szerintük három tényező játszik szerepet:

1. A többpárti koalícióban az egyes pártok sajátos célokkal rendelkeznek. Nincs egy egységes, jól definiált célfüggvény, és ezért a fogolydilemma típusú játékelméleti szituáció adódik, nevezetesen, hogy minden koalíciós partner általában támogatja a kiadások csökkentését, de a saját preferált kiadási tételeiből nem enged. Ez olyan nem kooperatív megoldáshoz vezet, amelyben a költségvetési kiadások nem csökkennek.
2. Az egyes koalíciós partnereknek általában nincs akkora hatalmuk, hogy a saját programjukat elfogadtassák, de megvétőzhatják a partnerek programjait. Így új programok elfogadtatására csak kis esély mutatkozik, és nagy az

esélye a status quo fennmaradásának. Ráadásul az egyes pártoknak a nagy adósság felhalmozásáért való felelőssége is elmosódik.

3. A koalíciós partnerek között nagyon kicsi a kényszerítő erő a kooperatív megoldások kialakítására.

A koalíciós kormányzat is működhet jól, ha a makroökonómiai környezet kedvező. Az egyes partnereknek vétőjoguk van az egyes kiadási tételek csökkentésének kérdésében, de a többi partner támogatása nélkül nincs hatalmuk a kiadások növelésére. Mivel a koalíciós partnereknek általában nem érdekük a túlköltekezés támogatása, ezért a költségvetési deficit nem fog növekedni. Ha a makrogazdasági körülmények kedvezőtlenek, szükséges a kiadások csökkentése. Ebben az esetben a vétőjog megakadályozza a deficit lényeges csökkentését.

Mi várható a jövőben?

Ha továbbra is csökken a GDP, akkor a politikai viszonyoktól függetlenül változatlanul magas lesz a deficit, és a kettős negatív hatás következtében nőni fog az államadósság aránya. A számításba jöhető lehetőségek a következők:

1. A koalíció meggyengül, és ennek következtében kisebbségi kormányzás jön létre. Ez növelheti a deficitet, mert az ellenzéknek engedményeket kell tenni.
2. Ha a társadalmi elégedetlenség veszélyesen megnő (lásd bányászjárás), akkor ez nagyon erős kényszerítő tényező lesz a szociális kiadások növelésére és bizonyos támogatások fenntartására.
3. A választások előtt előfordulhat, hogy a gazdaságot élénkíteni fogják plusz pénzzel történő felpumpálás révén. A rövid távú következmények (deficit növekedése) nem számítanak abban az esetben, ha megnyerik a választásokat. Ellenkező esetben örökölni fogják a gondokat a következő kormánynak.

Az alapvető makromutatók alakulása

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
GDP változás (%)	-12,9	-8,8	1,5	3,9	7,1	3,9	-6,6
Ipari termelés vált. (%)	-22,8	-21,9	1,3	3,4	9,4	9,9	-5,9
Munkanélküliségi ráta (%)	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5	6,6	8,8
CPI (előző év dec. = 100%)	322,8	299,2	395,5	161,7	127,8	156,9	251,4
Inflációs ráta (dec. (r) dec.)	222,8	199,2	295,5	61,7	27,8	56,9	151,4
Költségvetési hiány (mld. ROL)	-41,1	-263,1	-521,1	-2070,2	-2969,7	-5359,3	-9062,1

Románia küladóssága (mil. USD)	1143	2479	3357	4597	5482	7209	8392
Konvert. deviza RNB (mil. ROL)	29 707	39 148	51 569	397 327	716 601	1 487 811	n. a.
Folyó fiz. mérleg egyenlege (mil. USD)	-1012	-1564	-1174	-428	-1774	-2571	n. a.
Külföldi tőkebeáramlás (mil. USD)	267	543,6	760,5	1271,8	1595	2208	2780

A legfontosabb makrováltozók alapján különféle indexeket állítottak össze. Ilyenek:

mizéria index = inflációs ráta + munkanélküliségi ráta;

népszerűtlenségi index = inflációs ráta - 3*reál GDP növekedési üteme

egyensúlytalansági index = költségvetési deficit/GDP + 2*fizetési mérleg egyenlege/GDP

Indextáblázat:

(%)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
M.I.	225,8	207,4	305,9	72,6	37,3	63,5	160,2
N.I.	261,5	225,6	291	50	6,5	45,2	171,2
E.I.	1,97	4,55	2,68	4,22	4,2	5,04	3,73
Együttesen	489,27	437,55	599,58	126,82	48	113,74	335,13
Átlag	163,09	145,85	199,86	42,27	16	37,91	111,71

Exportteljesítmény és gazdasági növekedés

Kevés olyan ökonometriai tanulmány létezik, amely az exportösztönzők exportteljesítményre gyakorolt hatásait vizsgálja. Ez a tény tükrözi azokat a nehézségeket, amelyekbe a két változó közötti statisztikai összefüggés felállítása ütközik. Az idősoros vizsgálatokban az idősorok rövidege, az exportra gyakorolt egyéb hatások számszerűsítésének

problémái, valamint az exporttal szemben alternatívát jelentő importhelyettesítést érintő ösztönzők változásairól rendelkezésre álló információk hiánya megnehezítik a becsléseket. Az ösztönzési rendszer stabilitásának hiánya és az ösztönzőkhöz való alkalmazkodás késleltetettsége jelentik a statisztikai vizsgálat problémáit.

Export és feldolgozóipari növekedés

A feldolgozóipari termékek exportja előnyt jelent az importhelyettesítéssel szemben, amennyiben elősegíti a komparatív előnyökkel összhangban levő erőforrás-allokációt, a kapacitások fokozottabb kihasználását, a skálagazdaságosság kiaknázását és a technológiai fejlődést.

Nem számíthatunk azonban arra, hogy szoros korrelációt találunk az export és a termelés növekedése között, mivel olyan tényezők is befolyásolják az eredményeket, mint a beruházási tevékenység és a politikai helyzet. A feldolgozóipar exportorientációja tőke megtakarítása révén is kedvező hatást gyakorol a gazdaságra. Az exportorientáció lehetővé teszi a fejlődő országok komparatív előnyeinek kihasználását, amelyek egyre inkább a feldolgozóiparon belüli munkaerő-igényes ágazatokban rejlenek. Az exporton keresztül érvényesülő fokozottabb kapacitáskihasználás ugyanakkor anélkül növeli a termelést, hogy a tőkeállománynak bővülnie kellene. Végül a volumengazdaságosság kiaknázása csökkenti az egységnyi termelésre jutó tőkekötségeket.

A feldolgozóiparban megfigyelt hatások nemzetgazdasági szinten is működnek. Az exportnak a termelésre gyakorolt közvetlen hatásai az elsődleges tevékenységek esetében is megfigyelhetők. A mezőgazdasági export és a mezőgazdaságban megtermelt hozzáadott érték között szoros korreláció áll fenn. Ágazatközi viszonylatokban közvetett hatások is léteznek, mivel a feldolgozó iparágaknak elsődleges inputokra van szükségük. Az elsődleges termékek gyártói feldolgozóipari inputokat vásárolnak, miközben az exportexpánzióból származó magasabb jövedelmek az összes iparág termékei iránt növelik a keresletet. Az exportorientáció tőke-megtakarítást eredményez és növeli a rendelkezésre álló devizamennyiséget.

A tőke-megtakarítás magasabb foglalkoztatottságon keresztül lehetővé teszi a termelés növelését, olyan országokban, ahol munkanélküliség vagy kihasználatlan munkaerő van. A magasabb devizabevételek enyhíthetik a devizahiányt, ami gyakori gátja lehet a gazdasági növekedésnek, és pedíg azáltal, hogy korlátozza a közbülső termékek és tőkejavak importját. A külkereskedelem orientált világpolitikának jelentős szerepe van a GNP növekedési ütemek országok közti eltéréseiben. Ugyanakkor azoknak az országoknak, amelyek következetes exportorientált politikát folytattak, a beruházások szempontjából lényegesen alacsonyabb költségek mellett sikerült növekedést elérniük.

Az exportösztönzők hatékonysága

Az export és a GNP növekedése általában felgyorsult, miután exportösztönző eszközöket kezdtek alkalmazni. Az exportorientáció jótékonyan hat a foglalkoztatottságra. Az exportösztönzők körébe tartozik minden olyan intézkedés, amely növeli az export jövedelmezőségét akár a költségek csökkentése, akár a bevételek növelése révén. Az exportörre közvetlen hatást gyakorolnak az exportárfolyamok, exporttámogatások, adó- és vámengedmények, a devizaretenciós konstrukciók, valamint a kedvezményes hitelek.

A támogatások automatizmusa és a kormányzati hozzáállás olyan további tényezők, amelyek befolyásolják az exportot. További támogatás lehet az államilag finanszírozott piackutatás és információnyújtás. Általában véve: nagy fontossága van az alkalmazott gazdaságpolitikának, melynek liberalizálása fellendíti az exportot.

Feltevődik a kérdés: vajon szükséges-e egy importhelyettesítő fejlődési szakasz a későbbi exportnövekedéshez és, ha igen, milyen hosszan és milyen áron. Hongkong tapasztalata azt mutatja, hogy lehetséges az export gyors bővülése, anélkül hogy azt feltétlenül megelőzné egy importhelyettesítő szakasz.

Az export és az importhelyettesítés ösztönző eszközei

Egy ideális exportösztönzési rendszernek azt kell elősegítenie, hogy az export növekedése, és általában az erőforrások allokációja összhangban legyen a társadalmi értelemben vett jövedelmezőség követelményével.

A társadalmi jövedelmezőségi megfontolások azt indokolják, hogy az export és importhelyettesítés egyforma ösztönzésben részesüljön. Egyrészt: az exportban megtermelt 1 USD ugyanannyit ér, mint az importhelyettesítés révén megtakarított 1 USD. Másrészt: a belföldi és az exportcélú termelésnek nyújtott egyforma ösztönzés szükséges feltétele a volumengazdaságosság kiaknázásának és a műszaki előrehaladásnak.

De, tekintettel a fiskális megszorításokra, amelyekkel általában a fejlődő országok kormányzatainak szembe kell nézniük, ajánlatosnak tűnik, hogy az exporttámogatások átlagos szintje valamivel alacsonyabb legyen, mint a vámoké.

Magasabb vámok alkalmazása olyankor indokolt, amikor a fogyasztók irracionális mértékben preferálják a külföldi eredetű árucikkeket, ami a gazdaság egésze számára költségekkel jár, mivel a fogyasztási cikkek importja költségesebb, mint belföldi előállításuk.

Kívánatos, hogy az exporttevékenységek átlagos támogatásban részesüljenek. Egyfelől a külföldi piacokra való belépés olyan pótlólagos költségekkel jár, mint például az információgyűjtés és a marketingköltségek, másfelől az egyes exportörök kockázata nagyobb, mint a nemzetgazdaságé, amely diverzifikált exportstruktúrákkal rendelkezik. Viszont ezeknek a támogatásoknak átmeneti jellegűeknek kell lenniük, amelyeket addig folyósítanak, ameddig az új piacok meg nem szilárdulnak.

A kívánt hatások elérése érdekében az exportösztönzési rendszernek rendelkeznie kell a stabilitás és a kiszámíthatóság tulajdonságaival is. Az ösztönzők gyakori változtatása hatékonyságuk csökkenése irányában hat. A javasolt ösztönzési rendszer nem vezethető be egyik napról a másikra. Ehelyett fokozatos megközelítést kell alkalmazni, amelynek általánosságban a protekcionizmus rátáinak mérséklését és kiegyenlítését, illetve az exporttal szembeni diszkrimináció fokozatos csökkentését kell magában foglalnia. A módosításokat előre közölni kell a vállalatokkal. Egy exportorientált gazdaságpolitika gyorsabb növekedést eredményez, mint az, amelyik az importhelyettesítést részesíti előnyben, ugyanis nagyobb kapacitáskihasználást tesz lehetővé, elősegíti a volumengazdaságosság kiaknázását, ösztönzi a műszaki előrehaladást, hozzájárul a foglalkoztatottság növekedéséhez. Ezzel szemben az importhelyettesítés kezdeti "könnyű" szakasza után az import belföldi termeléssel való helyettesítése egyre költségesebb, mert a szűk belföldi piacok nem teszik lehetővé a volumenhozadék realizálását, és az importot helyettesítő termelés viszonylag tőkeigényes. A protekcionizmussal támogatott folyamatos importhelyettesítés révén megtakarított külföldi deviza belföldi erőforrás-költsége előbb-utóbb meghaladja az export révén kitermelhető deviza belföldi erőforrás-költségét, és a különbség az idő előrehaladásával egyre növekszik.

Az exportnövekedés és a GNP növekedés közötti korreláció az export gazdasági növekedésére gyakorolt összehatását, azaz a közvetlen és a közvetett hatásokat együttesen fejezi ki. Annak a kimutatása, hogy a belföldi és a külföldi tőke, valamint a munkaerő hozzájárulásán túlmenően az exportnövekedés is kedvező hatást gyakorol a gazdasági növekedésre, azt bizonyítja, hogy az exportorientáció az importhelyettesítésre irányuló stratégiával összehasonlítva számottevő előnyökkel jár. Az empirikus vizsgálatok tendenciájukban alábecsülik az exportnövekedésnek a GNP növekedésre gyakorolt hatását, bizonyíték lévén arra, hogy az export és a belföldi megtakarítások között pozitív korreláció áll fenn. Az is valószínű, hogy az exportexpánzió eredményeként javuló fizetési mérleg-pozíció vonzóerőt jelent a külföldi tőke számára.

A gazdasági növekedés alakulása. Lehetséges magyarázatok

Ebben az időszakban a privatizáció felgyorsítását célzó gazdaságpolitika két fő tartóoszlopra támaszkodott: árliberalizáció az alaptermékek esetében (beleértve az átváltási árfolyamot is), valamint pénzügyi piacok létrehozása és fejlesztése, mint a forrásallokáció alapvető eszköze.

Az árliberalizáció negatív hatásainak mérsékelése érdekében három makroökonómiai stabilizációs programot dolgoztak ki. A gazdasági eredmények meglehetősen vegyes kimenetelűek voltak, egyrészt a szerkezeti hatékonyság elmaradása, másrészt az alkalmazott gazdaságpolitika minősége miatt. A RNB (Román Nemzeti Bank) felszabadult az irányított hitelezés, valamint a kamattámogatás terhe alól, így lehetővé vált, hogy a monetáris politika az infláció kordában tartására összpontosuljon.

A fogyasztói árindex növekedésének lehetséges magyarázatai:

- a nagymértékű árliberalizáció;
- a gazdaságilag nem korrelált szektorok közötti "árnövekedés átadást" szabályozó megszorítások hiánya

(beleértve a nem hatékony, nagy méretű állami vállalatok szerkezeti átalakításának lassú folyamatát is).

A folyó fizetési mérleg hiányának alakulása meglehetősen ingadozó volt, melyre magyarázatként szolgálhatnak a következők:

- a pénzügyi megszorítások változékony, de általában erős volta;
- az elsődleges ipari szektorokban visszaesett a tevékenység;
- a beruházások és építkezések visszaesése;
- az általános kereslet visszaesése;
- a pénzügyi politika eltérően hatott a különböző gazdasági szektorokra (a megszorítások erőteljesebbek voltak a magánszféra esetében);
- a nem hatékony szektorok szerkezeti átalakítása a bányászatra, az állattenyésztésre és a kőolaj feldolgozására korlátozódott. A "természetes" szerkezetváltás lelassult, a nagy, energiaigényes szektorok nem növekedtek, de működtetésük fenntartotta a forrásallokációban tapasztalt helytelen eljárásokat.

1997-ben beindultak a pénzügyi piacok is. A monetáris piacon nőtt az operációk volumene, a kamatok reálisan tükrözték a források költségét. A rövid lejáratú állampapírok piaca jelentős fejlődésnek indult az elsődleges piacon megnőtt kínálat, valamint a piaci feltételeknek megfelelő kamatok miatt. A valutapiac teljesen működőképesé vált, mivelhogy az összes bank számára hozzáférhető lett, és az átváltási árfolyam szabadon mozgott. A tőkepiac is jelentőssé vált, bár a vállalatfinanszírozásban nem volt jelentős szerepe.

A GDP alakulásában egyre jelentősebb szerephez jutott a magánszektor, melyet az iparban elindított privatizáció folytatása hozott. 1997-ben az ipari termelés majdnem 40%-át a magánszektor adta. A visszaesés érezhető volt a nemzetgazdaság ágazatainak nagy részében, de ugyanakkor pozitív evolúció érezhető a külkereskedelemben és egyes mezőgazdasági ágazatok esetében is.

A hanyatlás elkerülte a készruhaipart és egyes fémfeldolgozó iparágakat, melyek profitáltak a kedvező külső konjunktúrából és növelték az exportot. A tőkejavak iparában (gépgyártás, elektromos felszereléseket gyártó iparág, szállítóeszköz-gyártás) előrelépés észlelhető, a magántőke (beleértve a külföldi tőkét is) - mely jobban képviselt ebben az iparágban - hozzájárult egy ösztönző versenyszellem kialakításához, mely lehetővé tette, hogy növekedjen a külpiacokhoz való hozzáférhetőség, a termelés fellendülni látszik és a késztermék készletek csökkentek.

A külkereskedelmet illetően a legfontosabb partner az EU, ahonnan gépeket, felszereléseket és szállítóeszközöket vásároltak, valamint a könnyűipar számára nyersanyagot, illetve ahová fémet és különféle feldolgozási fokon levő fémtermékeket és fogyasztási cikkeket exportáltak. A fejlődő országokkal lebonyolított kereskedelmi tranzakciók többszörrel záródtak. Az export-import ügyleteket lényegesen befolyásolja a világpiaci ár, mely leginkább az energetikai ipart érinti.

Következtetések

Az összberuházás a periódus első felében fokozatosan csökkent, majd 1993-ban érte el mélypontját, ezek után némiképp megfordulni látszott a trend, de 1997 ezen a téren is visszaesést hozott.

Reálértéküket tekintve a munkajövedelmek is csökkentek, a mélypont szintén 1993 volt. Ezután növekedés észlelhető, majd az időszak végére újra az 1991-es szint alá csökkent a reálbér. Következtetéseket levonni erőltetett lenne mind chartista, mind pedig fundamentalista elemző számára, mivelhogy az elemzett periódus meglehetősen rövid.

Az ipari termelés is meglehetősen kiismerhetetlenül alakult, ellentétben a mezőgazdasági termelés reálértékével, amely 1994-ig csökkent, de ezután folyamatosan nőtt.

Az indextáblázat alapján kiemelendő, hogy 1993-ban zárult a periódus legrosszabb esztendeje, és egyértelműen 1995 volt a legjobb év, annak ellenére, hogy a többi évhez viszonyítva 1995-ben áramlott be a legkevesebb külföldi tőke.

Ez azzal is magyarázható, hogy 1996-ban általános választások voltak, a külföldi tőkebefektetők igyekeztek menteni tőkéjüket az instabillá váló Romániából, hisz köztudott, hogy az új kormánykoalíció számos belső gonddal küzdött és küzd, ami egyértelműen kihat a gazdasági életre is.

Függelék

Összesítő táblázatok

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
GDP (mld. ROL)	2203,90	6029,20	20 035,70	49 773,20	72 135,50	108 390,90	249 750,20
GDP változás (%)	-12,90	-8,80	1,50	3,90	7,10	3,90	-6,60
GDP fő /s(ROL)	95 057,00	264 565,00	880 487,00	2 189 697,00	3 180 444,00	4 794 441,00	11 067 237,00
Magánszektor / GDP (%)	23,60	26,40	34,80	38,90	45,30	52,50	58,20
GDP deflátor (%)	295,10	300,00	327,40	239,10	135,30	144,60	246,70
Ipari termelés (mld. ROL)	834,60	2311,00	6781,40	18 018,30	23 711,30	37 054,40	161 447,70
Ipari termelés vált. (%)	-22,80	-21,90	1,30	3,40	9,40	9,90	-5,90
Mezőg. term. (mld. ROL)	404,30	1119,90	4124,30	9654,10	13 941,300	20 230,40	78 512,00
Munkanélküliségi ráta (%)	3,00	8,20	10,40	10,90	9,50	6,60	8,80
Fogyasztói árindex (előző év = 100%)	270,20	310,40	356,10	236,70	132,30	138,80	254,80
Fogyasztói árindex (előző év dec.=100%)	322,80	299,20	395,50	161,70	127,80	156,90	251,40
Inflációs ráta (dec.(r) dec.)	222,80	199,20	295,50	61,70	27,80	56,90	151,40

Inflációs ráta (átlag)	170,20	210,40	256,10	136,70	32,30	38,80	154,80
Költségvetési hiány (mld. ROL)	-41,10	-263,10	-521,10	-2070,20	-2969,70	-5359,30	-9062,10
a GDP százalékában	-1,90	-4,40	-2,60	-4,20	-4,10	-4,90	-3,60
Munkajövedelmek (ROL)	7460,00	20 140,00	59 717,00	141 951,00	211 373,00	321 169,00	636 821,00
Munkajöv. vált. (%)	220,60	270,00	296,50	237,70	148,90	151,90	198,30
Nettó munkajöv. reálértéke (%)	-18,30	-13,00	-16,70	0,40	12,60	9,50	-22,20
Küladósság (mil. USD)	1143,00	2479,00	3357,00	4597,00	5482,00	7209,00	8392,00
Közhadósság (mil. ROL)	124 070,00	155 314,00	155 172,00	225 199,00	158 883,00	149 913,00	141 825,00
Beruházások (mil. ROL)	314 014,00	888 566,00	2 821 819,00	8 004 621,00	1 299 548,00	20 945 285,00	38 365 000,00
Lakosság (júl. 1. mil. fő)	23,18	22,78	22,75	22,73	22,68	22,6,00	22,54
Konvert. deviza RNB (mil. ROL)	29 707,00	39 148,00	51 569,00	397 327,00	716 601,00	1 487 811,00	n. a.
(mil. USD)	388,88	127,12	67,84	240,06	232,466	207,56	n. a.
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Folyó fiz. mérleg egyenlege (mil. USD)	-1012,00	-1564,00	-1174,00	-428,00	-1774,00	-2571,00	n. a.
Javak és szolg. (mil. USD)	-1245,00	-1588,00	-1243,00	-582,00	-1902,00	-2855,00	n. a.

Szállítás (mil. USD)	-167,00	-86,00	-50,00	-22,00	-133,00	-120,00	n. a.
Turizmus (mil. USD)	2,00	2,00	2,00	-35,00	-107,00	-137,00	n. a.
Külföldi tőkebeáramlás (mil. USD)	267,00	543,60	760,50	1271,80	1595,00	2208,00	2780,00
Export FOB (mil. ROL)	341 594,00	139 789,00	3 775 942,00	1 027 287,00	1 621 401,00	24 961 934,00	n. a.
Import FOB (mil. ROL)	430 193,00	185 308,00	4 696 012,00	1 100 240,00	1 954 362,00	32 933 408,00	n. a.
Egyenleg (mil. ROL)	-88 599,00	-455 139,00	-920 070,00	-729 623,00	-3 329 591,00	-7 971 474,00	n. a.
Export (mil. USD)	4266,00	4363,00	4892,00	6151,00	7910,00	8084,00	8431,00
Import (mil. USD)	5372,00	5784,00	6020,00	6562,00	9487,00	10 555,00	10 411,00
Egyenleg (mil. USD)	-1106,00	-1421,00	-1128,00	-411,00	-1577,00	-2471,00	-1980,00
RNB évi átlagárfolyam (ROL / USD)	76,39,00	307,95	760,05	1655,09	2033,26	3082,60	7167,90

Általam számolt értékek (az egyes mutatók reálértékénél 1991-et vettem viszonyítási alapul):

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
GDP deflátor növ. (%)	295,1	885,30	2898,47	6930,24	9376,61	13558,58	33 449,02
Összberuházások reálértéke (lej)	106 409,0	100 369,00	97 355,00	115 503,00	138 595,00	154 480,00	114 697,00
CPI növekedés (%)	322,8	965,81	3819,77	6176,56	7893,65	12 385,13	31 136,23
Munkajövedelmek reálértéke (lej)	2311,0	2085,00	1563,00	2298,00	2678,00	2593,00	2045,00

Ipari termelés reálértéke (lej)	282 819,0	261 041,00	233 965,00	259 995,00	252 877,00	273 291,00	482 668,00
Mezőg. termelés reálértéke (lej)	137 004,0	126 580,00s	142 292,00	139 303,00	148 682,00	149 207,00	234 721,00
Külföldi tőkebeáramlás növekmény	-	2,03	1,39	1,67	1,25	1,38	1,26

Irodalom

Balassa Béla: *Nemzetközi kereskedelem és gazdasági növekedés*. Budapest, 1990, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Bursa, Capital című napi-, illetve hetilapok: 1994, 1995, 1996, 1997, 1998.

Dr. Rolf Dubs: *Közgazdaság(tan)*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Economie Politică. Kolozsvár, 1996, Babes-Bolyai Tudományegyetem.

Káldor Miklós: *Gazdaságelmélet, gazdaságpolitika*. Budapest, 1991, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Mellár Tamás: *Stabilizáció, privatizáció, egyensúly*. Pécs, 1994, JPTE Egyetemi Kiadó.

Raport anual BNR 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997.

Szira Tamás: *A dinamikus egyensúly néhány elméleti kérdése*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

James Tobin: *Pénz és gazdasági növekedés*. Budapest, 1984, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

* A tanulmány 1999-ben készült.

- [Bodó Barna: Választás és váltás](#)
- [Jakabffy László: Egy vélemény Biharból](#)
- [Ráduly Róbert: Szövetség az önkormányzatokban](#)
- [Szász Jenő: RMDSZ és médiadiktatúra](#)
- [Bárdi Nándor: Választások a két világháború közti romániai magyar kisebbségpolitikában](#)
- [A romániai magyar és német népkisebbség parlamenti képviselőitől származó kilenc választásról](#)
- [Dr. Fritz László: A közigazgatási választások eredményei](#)
- [Dr. Fritz László: A Iorga-kormány "interimár-bizottságai" és a magyar nemzetkisebbség](#)
- [A Magyar Párt paktumtárgyalása](#)
- [\[Ugron Istvánnak, az OMP elnökének lemondása\]](#)
- [Önkormányzati választások 1996-2000. A megyei tanács megválasztása](#)
- [A megyei tanács megválasztása](#)
- [Önkormányzati választások 1996-2000](#)
- [A helyi tanács megválasztása](#)
- [Önkormányzati választások 1996-2000](#)
- [Polgármesterek megválasztása](#)
- [Székely István: Cselekvési alternatívák 2001 tavaszán](#)
- [Jürgen Habermas: Az európai nemzetállam és a globalizáció hatásai](#)
- [Romániai magyar választók 2000 szeptemberében](#)

- Demeter M. Attila: Negatív és pozitív szabadság, liberalizmus és kommunitarizmus
- Győri Szabó Róbert: A parlamenti pártok és az alapszerződések (1994-1997)
- Horváth Krisztina: A Hasan és Chaush c. Bulgária ügy és a kisebbségi jogok védelme, avagy a muftik törik át a hallgatás falát?
- Varga Attila: Állam és egyház viszonyrendszerének elemzése
- Boga Emese: Az ígéret mint árucikk
- Fákó Péter: A gazdasági növekedés alakulása Romániában (1991-1997)
- A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája
- Bognár Zalán: Róluk, de nélkülük...

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék